

Reuniunea învățătorilor

Apare odată în lună.

Proprietar editor : Reuniunea învățătorilor români dela școalele popor. conf. ort. din protopopiatele arădane I—VII.	REDACTOR : IOAN CRIȘIANU învățător.	Manuscriptele și corespondența se vor trimite redact. în Székud- var (Arad in.) iar abonamentele cassarului Iuliu Grosorean în Galsa-Világos.
Comitetul de redacție : Dim. Boariu, I. Borlea, Hersilia Cadariu, Nic. Cristea, Teodor Cherechean, Petru Colten, Pavel F. Dârlea, Iuliu Grosorean, Teodor Maris, Iosif Moldovan, Dim. Olariu, Dim. Popoviciu, George Ploș, Avram Sădean, Iosif Stanca și Petru Vancu.		
Abonament : pentru Ungaria 5 coroane. — Străinătate 7 coroane.		

Felul și planul nostru de muncă.

A) Felul și planul de muncă școlară-internă.*)

II.

Încă în numărul 2 al foaiei noastre am fost zis, că naia noastră culturală în timpul de față e îngreunată peste măsură. De aici apoi trebuința de a medita asupra extenziunii materiei de învățământ și asupra chipului prin care am putea ajunge mai ușor și cu siguranță la limanul de toți dorit.

Ca să începem firul, n'avem decât să luăm pe rând indeosebi disecarea acelor discipline școlare, cari din punctul de vedere religios, cultural, moral, practic și util stau pe planul întâiu.

Drept ce vom începe cu *învățământul religiei*. Începem cu acest studiu fiindcă, deși prin ordin separat — în timpul mai nou — îl propun preoții, în o bună parte se predă și de învățătorii nostri, fie că unii preoți mai bătrâni sunt scuzați, fie că unii »*frați colegi*« de voie de nevoie fac pe *oportunistul*... ceeace, bineînțeles — e cât

*) Din cauza altor articoli de actualitate, am fost necesitat a amâna publicarea prezentei lucrări, începută în numărul 2.

*se poate de rău. Materia, după cum e contemplată în plan, e prea vastă, îndeosebi la clasa II și III. Nu voim a stărui că ce să se omită și ce să se accepteze, căci aceasta s'a spus de atâtea ori. Doresc însă a elucida un punct al acestei materii: predarea fabulelor sau mai bine a poveștilor în primul an școlar, ca: Mama și fetița. Capra cu trei iezi. Cei trei fluturași etc. cerute și de plan. Contra astorfel de istorioare de conținut moral nu odată sau auzit voci stridente și de alarmatât din gura *pedagogilor forțați*, cât și acelor *naturali*. Acești pedagogi au acceptat motivul: »Mama și fetița«, etc. ca povești nu sunt bune pentru băieți, ba sunt chiar periculoase, deoarece nu sunt bazate pe realitate, sunt falze nespunând adevărul, iar prin atari lucrări, dacă nu la început — de sigur mai târziu elevii ne vor da de minciună etc.»*

A susținerea așa ceva însemnează a nu fi încurat cu studiile sau fazele prin cari a trecut și trece în mod succesiv dezvoltarea genului uman. O mică ochire trează în direcțiunea aceasta va delătura vâlul, putând vedea și judeca limpede pe acui parte înclină adevărul după care atâta ne sbatem!

Fiecare e în curat cu împrejurarea, că pruncii obligați la școala cotidiană în anul I. sunt — după legile fiziologice-antropologice — în *perioda prunciei*. Facând prezenta constatare, să luăm pentru observare și analizare un atare băiat, atunci însă când dânsul nu are de lucru cu școala ori că chiar nici păreții școalei nu i-a văzut pe bună cale. Ce face el acasă la părinți fiind la largul lui?!...

*Ne vom convinge, că copilul nostru în jocul lui vorbește cu pietrele, năsipul, lemnele și alte obiecte împrejmuitoare, privindu-le adecă toate acestea. ca pe niște ființe vii. Acelaș adevăr îl vom experia și la fetițe, natural după felul lor de a se juca. Oare ce a operat aici, de copiii iau lucrurile tot deandoasele?... Nimic altă decât modul de gândire și pricepere pe care noi îl numim *închipuire*, iar după legile psihologiei acest stadiu al mentalității copilărești îl numim *stadiu imaginar*.*

Iată deci puternicul motiv, care pledează pentru așezarea, prelucrarea corectă a materialului de învăț. în pervarezul școlii elementare. Acesta e terenul lui priincios de dezvoltare, nefiind el dispus să judece, dar nici capabil, că de pildă bățul lui (pe carele îl folosește de cal), are ori nu vieată? și că cum ar fi mai bine de el?... Tot astfel stăm și cu prelucrarea materialului din anul prim școlar, unde prevalează pieze de conținut narativ: *mama și fetița* etc. Că piezele (din întrebare) sunt prea lungi, prea estinse, acceptez și eu, dar aceasta e întrebare numai de formă și nu psihologică-pedagogică.

Celea semnalate ne spun, ne spun, că munca desvoltată de învățator în direcțiunea »povestilor«, nu poate fi bagatelizată și cu atât mai puțin contestată în mod serios din partea *criticilor de ocazie*, cari mai mult încurcă decât descurcă.

Ce privește felul de predare și memorizare al materialului din religione, acesta variază după puterea de capabilitate a băeților. În anul prim și al doilea — negreșit — memorizarea nu se poate face decât direct și exclusiv pe baza predării libere din partea învățatorului. Începând cu anul al treilea, elevii au trecut deja peste mehanismul cetirii și astfel memorizarea poate fi ajutată cu succes și de studiu sau manual. Ce-i drept unii din învățatorii nostri, afară de cartea de cetire, nu folosesc nici un fel de manual. E foarte bine, dar mai ales dascălii nostri de azi trebuie să desvoalte o muncă grea și anevoioasă, la ce plumânii bietului »dascalos« se mai fortifică prin utilizarea de manuale; vorba e numai să ne știm folosi de ele. Manualul nu are să fie decât un simplu mijloc auxiliar pentru școlar, ajutându-l la recitarea înțelesului lecției pe baza celor auzite dela învățator.

Cine va da lecția elevilor săi — simplu din carte — adecă fără a preda și explica: *pretinzând-o dela elevi după textul de acolo, își va pierde timpul cel scump*, neglijând celelalte studii, iar mehanismul mult-puțin nu va lipsi nici dânsul.

Deci reproducerea la înțeles — fie și cu cuvinte proprii — a lecțiunii mai pe sus de toate. Acest procedeu ne răpește incomparabil mai puțin timp și ce e mai esențial? Elevul se alege cu cunoștințe, idei întregi și bine închegate, de cari dispune după trebuință și în mod facil. Nu mă sfîșie a spune, că peste puntea dificilă de mai sus a trebuit să trec și eu.

Dacă e vorba de »non sens« pedagogic, în munca învățătorului, acela îl formează: tractarea materiei din catechis încă în anul al IV. În toate țările culte treapta catechisului e susceptă în anii ultimi ai școlii populare, numai noi — nu știu din ce cauză — ne-am modernizat atât de radical!... Întreagă materia de catechis fiind abstracțiunea materialului biblic, rația lui de a fi, nu e acceptabilă decât pe anii din urmă ai școlii cotidiene.

Nu mai puțin esențial la acest obiect este și extragerea permanentă și succesivă a preceptelor religioase-morale din toate bucățile predate, altmintrelea truda depusă nu mult plătește și nu mai ales azi, când sectarii obraznici și sclerații de totfelul năpădesc viața socială.

Dacă e vorba de o expunere obiectivă și sinceră, trebuie s'o spun și aceea, ca rugăciunile asemenea să se predeie de un singur »magistru« irelevant, că religia o propune preotul sau învățătorul. Bifurcarea religiunii, după calapodul de până aci — de fel nu e pedagogică. Afară de aceasta învățătorul, căruia i-s'a impus predarea rugăciunilor, nici nu are timp destinat în ordul oarelor spre acest scop. Vorba e, că ce s'a greșit, să poate îndrepta.

Simil cu modul de predare al religiunii este cel al istoriei (patriei și universale) și constituției, ca obiecte istorice în înțeles strâns.

Puterea educativă a istoriei pentru generația tânără e incontestabilă. Că aci, anume: ce metod vom aplica, nu impoartă; lucrul principal e ca să inculcăm în sufletul micuților adevăratele idei, sentimente despre națiunea mamă și iubirea de patrie. Metode sunt mai multe!

Predarea istoriei pe bază geografică, formează o exigență metodică de prima ordine. Urmând acestei norme metodice, cunoștințele istorice legate de anumite puncte geografice, se întipăresc mai adânc, se țin mai bine în minte. Pe lângă un pic de iscusință tot astfel se poate intercala între celea două studii și constituția. Lucru prea evident, că cunoștințele geografice au să precedeze pe celelalte (istoria-constituția), căci altcum nu-ți e cunoscut terenul cum se cade, să nu zic chiar de fel, — pentru a tracta evenimentul cutare și forma de guvernare. Confortul acestui metod mai este, că suntem scutiți — cum ai zice — de o înșirare prea estinsă și incoerentă de material, *legându-ne mai mult de evenimentul istoric din cutare loc.*

Părerea mea apoi este, că și la istorie și constituție putem folosi manuale tot din motivele expuse la obiectul religiei: nu ca elevul să boviseze textual, ceea ce e o tortură, ci pentru a se ajuta reproducerea după înțeles a conținutului lecțiunii predăte.

Spre a nu mă abate prea tare dela ordinea obiectelor de învăț., mă opresc aci la *studiul geografiei*, despre care am să spun, că dânsa formează punctul de concentrațiune pentru cunoștințele reale cu subdiviziunile sale speciale. Scopul amănunțit nici al celorlalte obiecte de până aci nu l-am relevat; tot așa și al geografiei, deoarece acela e îndeobște cunoscut, ci, ce privește predare ei, doresc să spun, că afară de o predare bună și o mapă corespunzătoare (de părete) — ne facilitează munca și *mape mici, de mână* (kézi térkép). Aceste ne fac foarte bun serviciu, mai ales la repetiție, când nu suntem constrânși să tot scoatem băeții la mapă (de părete), ci le demandăm să-și iaie fiecare mapa sa (de mână) la loc și îi provocăm pe sărite (câte odată în ordine), la răspunderea lecțiilor. Desemnarea terenului tractat încă e foarte pedagogică. Cunoașterea temeinică a regiunilor principale și secundare, e alta condiție esențială a rezultatului geografic — solid. Aci mai bine așa ne putem ajuta, dacă de pildă — la tractarea unui ținut — înșirând comitatele, sediile, orașele

și alte comune de ceva însemnătate, elevii sunt puși să răspundă toate direcțiunile (regiunile) în cari se află cutare punct geografic dela celalalt. Așa bunăoară elevul va răspunde (începând dela comitatul în care se află dânsul d. e. Arad): *Dela comitatul Arad spre apus se estinde comitatul Csanád (Cenad) arătându-i-se marginile) cu sediul Makó (Măcău), care să află în partea apusului de meazăzi a comitatului. Dela Makó spre răsăritul de meuzănoapte se află Mezöhegyes (cu hergelie vestita) etc.* În urma unei atare proceduri, elevul totdeauna e orientat și nu orbechează. Și la geografie ne putem folosi de studiu și cine îl folosește *cum se cade*, nu comite nici o deviere dela adevărata cale a pedagogiei.

I. Crișianu.

Din ideile răposatului Dr. Petru Șpan.

(Pro memoria.)

L-am cunoscut din cărțile și articolele sale pedagogice în cari sufletul său mare împresurat de energia și entuziasmul tinereții pentru nevoile intelectuale ale dascălilor români, a adus interesul pentru cunoștințele înalte și pentru concepțiile superioare ale pedagogiei moderne. În aceste manifestări sufletești, cari băjbăe de flacăra unei minți însetate pentru idealuri, de avânt spre culmi tot mai înalte, a răsunat și va răsună sufletul muncitorului, care n'a cunoscut repausul odihnei.

Fire înzestrată cu aptitudini de mare dascăl și cu un fin spirit deplin înțelegător ale științei pedagogice, pornește cu un curaj superior, întru urmărirea artei educațiunei herbartiane, pe care par'că anume a fost chemat ca să-o tâlmăcească. Duhul transpirat nu l-a ținut ascuns în lumea ideilor, ci l-a coborât în câmpul activității practice, ca prin trântul, de cei chemați prin dragoste, de cei mânați de misiune și atrași de moralizare, să se lumineze drumul neamului sau cătră frumoasa și dulcea slovă românească.

S'a făcut prietinel dascărilor, nu prin predicății trufăse, ci prin cuvinte întăritoare și prin scrisul său mișcător de care a legat o mare răspundere. În anul 1907, mânat de dorul de a sluși cu credință altarului la care atâtea mii de dascăli își fac rugăciunea zilnică de apostolat, ridică cu mândrie steagul »Vetrei Școlare«, ce menită a fost, să trezească vieață în acele suflete modeste ce prin muncă se încearcă a se ridică cătră cultura modernă a neamurilor conștiințe, cari trăesc la lumina pornită din însaș alcătuirea lor sufletească.

Îndreptat de acest ideal, a făcut din acea »Vatra Școlară« un cămin în jurul căreia a chemat pe acei a căror inimă se încălzește de aceleași aspirațiuni, pe cei stăpâniți de aceleași tradiții și moșteniri, ca să-și făurească un viitor demn de poziția lor, ce mărturie să fie acelei generații de oameni cinstiți și de ispravă pe cari îi are acest popor. Acestei direcțiuni și-a închinat vieața, și-a pus în mișcare voința și încălzit inima de luptător adevărat.

Din urmărirea științei și artei educațiunii și-a făcut dogme de credință, pentru realizarea căreia a început cu jertfire de sine lupta stăruitoare ce i-a câștigat în inimi recunoștința, iar în suflet i-a adus liniștea omului împlinitor de datorințe.

Ființei venite în numele Domnului pentru găsirea și răspândirea adevărului, și pentru așezarea unei temelii morale, pentru crearea și dezvoltarea unor simburi de voinți inspirate de duhul bunătății continue aici pe pământ, nu i-s'a hărăzit loc de odihnire. Atari ființe menite sunt să aducă îtruparea înaltului ideal omenesc iubire și căldură pentru cei ce i-a chemat Isus la sine — săvârșind prin aceasta o taină Dumnezească.

Dr. Petru Șpan, ca și sfântul laic elvețian, inspirat de dragoste pentru neamul său, își îndreaptă ochii ispititori spre toate cărările ducătoare cătră ridicarea și înălțarea acestui popor din nămolul neștiinței și sărăciei în cari l-a scufundat vitregia vremurilor.

Ce a înfiripat pe acest teren, a arătat gestul recunoșcător al filor vestiților moși, înfiinșând cu obolul lor — asemenea dinarului văduvei din evanghelie — fondul »Petru Șpan«. Dar mai vârtos aceasta activitate o va scrie cu litere neuitate istoricul de mâine al dezvoltării noastre culturale, care cumpănind munca ce a întreprins-o Dr. Șpan pentru trezirea puterilor, ce zac în neamul său, va recunoaște, că deodată cu coborîrea lui în mormânt, s'a pierdut încă un om, care ne-a învățat să ne iubim cei trei buni prietini: pământul, legea și limba.

N. Cristea.

Regele Matei.

(Lecțiune practică din istorie).

(Continuare și fine).

Dar ce l-a dus pe Matei contra lui Podiebrad? Și cum s'a terminat acest rezel? (a ocupat Moravia și Silezia) După rezelul acesta cine s'a supărat pe Matei? (nemeșii) Pentruce?

Sistemizarea unității a doua: Se face pe baza noțiilor de pe tablă, augmentându-se cu eventualele cunoștințe noauă, obvenite în decursul aprofundării.

Unitatea a III.

Țânta: Acum vă voi spune, cum a fost regele Matei în timp de pace. Cine-i vrednic de un lucru, acela-i vrednic și de altul zice românul. Așa a fost și regele Matei.

Lucrul cel dintâi i-a fost să aibă o armată bună și la care să-i poată porunci el cum voiește, pentru aceia a înfiinșat el armata neagră (se numia așa, pentrucă soldații erau îmbrăcați în haine negre). Aceasta armată el a înfiinșat-o, el a susținut-o și el a și învățat-o. Atunci o trimetea în rezel când voia. Aceasta a făcut-o Matei pentrucă, până aci, când avea vre-un rezel și îi trebuia soldați, totdeauna trebuia se ceară dela nemeși și dela preoțimea înaltă.

De aici nainte el fu stăpân peste armata sa. Cu armata aceasta însă se sporiră spesele regelui în măsură mare, nemeșii drept că să scapără de a mai da soldași, dar în schimb a cerut — i-a silit — Matei, să-i dea altceva. Ce credeți ce? (bani) Da, s'au pus dări mai mari pe popor, dar Matei a făcut aceasta cu înțelepciune, căci a grijit, ca nime să nu se îngreuneze peste măsură, ci numai alăta să plătiască, cât poate cu ușurință.

Reproducerea: Ce armată și-a înființat Matei? Pentru ce zicem armata neagră? Pentru ce a înființat-o? Cu aceasta ce s'a sporit? Cum a împărțit Matei darea? Scrieți pe tablă: Armata neagră. Darea.

Matei însă nu numai la aruncarea dării a fost cu dreptate, ci și de aceia se îngrijea, ca judecătorii să fie drepecți. Pentru aceasta de multe ori se îmbracă în haine străine și mergea prin țară să vadă, cum se împărțește dreptatea și mai ales cum tractează domnii cu poporul sărac (iobagi). A apărat poporul. Pentru aceia au și zis după moartea lui: »A murit Matei, cu el a perit și dreptatea«. Matei însă s'a mai îngrijit și de economie, industrie și comerci, acestea încă au înflorit sub domnia lui.

Reproducere: Pentru ce umbla Matei în haine străine prin țară. (Să povestește cazul dela Cluj). Și ce făcea unde afla nedreptate? Numai pe nemeși îi apăra? Ce a zis poporul după moartea lui? Ce a înflorit pe timpul domniei lui Matei? Scrieți pe tablă: Dreptate, economie, industrie și comerci.

Mai pe sus de toate i-a plăcut lui Matei știința și artele (lucrurile frumoase), pentru aceia a chemat la curtea sa pe cei mai învățați oameni din lume. Cărțile încă îi plăceau, avea o bibliotecă corvină, în care erau 12.000 de cărți și fiindcă atunci nu era tipari, avea 30 de scrietori, cari îi scriau cărțile lui.

Să zice că spesă la an cu biblioteca 33.000 de galbeni.

Cui îi place știința, la acela-i place și școala. Școlile doar nici odată n'au fost în stare înfloritoare ca pe timpul lui Matei. A înființat o școală înaltă în Pojon și

mai multe școli populare. Sub el s'a înființat cea dintâi tipografie la anul 1470 în Buda.

Reproducerea: Ce i-a plăcut lui Matei mai presus de toate? Pe cine a chemat la curtea sa? Câte cărți a avut? Câți scrietori avea? Cât a spesat la an cu biblioteca? Dar școlile în ce stare au fost sub Matei? Ce școli a înființat el? La anul 1470 ce s'a întâmplat? Scrie pe tablă: Invățați, biblioteca, școale, tipografie.

Aprofundare în materie: Acum să vedem ceva despre cele auzite. Pentruce am zis că a înființat Matei armata neagră? Cum era armata înainte de el? Care armată a putut face țării mai mult bine, aceia înainte de el, când soldații erau soldați numai în timp de rezel, ori armata lui Matei care era totdeauna și învăța? Așa dară bine a făcut Matei țării sale că a înființat armata neagră? Matei plătea și ținea bine soldații săi, se zice că pe toți îi cunoștea după nume.

Aceia o știm, că Matei a fost un rege drept. Pentruce umbla el oare prin țară în haine schimbate ca să vadă cele ce se întâmplă? (Pentruca dacă mergea ca rege, atunci îi arătau lui toți numai aceia ce e bine). Așa! Pe timpul lui erau nemeși și iobagi. Nemeșii și cel mai bun de inimă se uita și tracta cu iobagii ca și când ei n'ar fi fost oameni. La judecătorie să fi avut iobagul toată dreptatea, nici odată nu i-o dădeau față de nemeși. Știind Matei aceasta, părtinea mai tare pe iobagi. Și totuși lumea numai după 400 de ani a ajuns la aceia ce Matei atunci a văzut și făcut, că adevărat toți oamenii să fie asemenea naintea legii. Am zis, că pe timpul lui Matei a înflorit economia și industria. D'apoi de astea are țara ceva folos? (Da, pentruca economii și industriasi sunt cum am zice talpa țării și dacă ei sunt bogăți și le merge bine atunci la toată țara îi merge bine).

Zisărăm, că Matei a părtinit știința și arta. Eată aci vă arat chipul bisericii lui Matei din Buda. Vedeți cât e de frumoasă! Matei tot ce zidea, le zidea foarte frumos (artistic). După el se luau și nemeșii. Dar asta de lipsă e la

o țară, că locuitorilor să le placă lucrurile frumoasă (de artă)? Văzut-ați voi — v'am arătat — cum sunt căsele oamenilor de prin Africa, pentru că n'au cultură. Așa dară, când un popor se ocupă cu lucrurile de artă, se vede că e cult: iar că o poate face asta, e semn, că e în stare bună.

Câți scriitori am zis că avea Matei de fi scriiau? La aceștia le trebuia plată, pentru aceia erau cărțile pe atunci așa de scumpe. Câte pe o carte dădeau atunci un sat întreg. Puteți cugeta dar că de ce i trebuia lui Matei 33.000 de galbeni la an pe cărți. Și azi sunt așa scumpe cărțile? Doamne păzește. Mare deosebire. Și oare de ce? (nu se scriu, ci se tipăresc) Pentru ce a înființat Matei dar tipografie? Pentru ce să se lesnească cărțile, ca să le poată cumpăra și oamenii mai săraci, să le cetească și să învețe din ele, pentru că cartea e mijlocul din care ne putem învăța și cultiva; iar dacă oamenii sunt învățați și țara înflorește. Așadară spre binele țării a făcut Matei că a pârținit știința?

Sistemizarea unității a patra: Se face baza în-sămănărilor de pe tablă, augmentându-se cu eventualele cunoștințe noauă obvenite în decursul aprofundării.

Toate acestea ce le-am învățat despre Matei, s'au întâmplat în decurs de câți ani? Socotiți! (1458—1490) De câți ani a fost Matei când l-au ales de rege? Cum vei ști, că la care an s'a născut? (1443) Așa! În orașul Cluj și azi se află casa în care s'a născut Matei. Câți ani a domnit? De câți ani a fost când a murit? Unde am zis, că a murit? (Viena).

Matei a avut o moarte grabnică, se zice că a mâncat smochine stricate și acestea i-ar fi cauzat moartea; iar alții zic, că aceste smochine ar fi fost înveninate și anume i le-ar fi dat cineva.

Reproducere: Cât timp a domnit Matei? Unde s'a născut și la care an? Ce se zice despre moartea lui?

Sistemizarea generală: a) După moartea lui Ladislau al V, Maghiarii aleaseră de rege pe Matei la anul 1458. Matei era numai de 15 ani, pentru aceia au pus lângă el de guvernator pe unchiul său M. Silágyi. Matei a avut

răzbel cu Frideric împăratul Germaniei, pe care l-au chemat contra lui dușmanii, dar Matei îl bătut.

După Frideric a avut rezbel Matei cu Giscra pe care iar îl bătut, dar la urmă se împăcară și împreună se luptară contra Turcilor, bătându-i. Matei a luat coroana maghiară dela Friederic.

El a mai avut rezbel cu Podiebrad și cu fiul acestuia, dela care a luat Moravia și Silezia. Cu rezbelele acestea Matei a avut spese, pe care le-a aruncat și pe nemeși și pe preotimea înaltă, pentrucă aceștia se mâniau pe el și chemară pe Cazmer fiul regelui polon contra lui, dar Matei îl bătut și pe acesta. Armata lui Matei mai bătut pe Turci sub conducerea lui Pavel Kinizsy și Stefan Báthory pe Câmpul pânei. Matei însuș a bătut pe Turci mai de multe ori. Nainte de moarte a avut rezbel Matei iarăș cu Frideric (a II oară), pe care îl bătut și acum și luă dela el Austria și Viena. Matei a înființat armata neagră. Dările le-a aruncat cu dreptate pe toți. Matei a iubit dreptatea, — umbla în haine schimbate prin țară, ca să vadă cum se împarte dreptatea. A iubit poporul de rând.

Sub Matei a înflorit economia, industria, știința și arta. Matei a avut o bibliotecă frumoasă: Corvina. El a rădicat mai multe școli și a înființat cea dintâi tipografie. Matei a domnit 32 ani. S'a născut la 1443 în Cluj și a murit la 1490 în Viena. După moartea lui poporul a zis: »A murit Matei, cu el a perit și dreptatea; iar istoria i-a dat numele de »Dreptul Matei«.

b) Să iubim dreptatea. Să ajutăm și părtinim pe cei asupriți pe nedrept. Să lucrăm pentru binele și fericirea oamenilor și a patriei noastre.

Acestea sânt fapte creștinești plăcute atât lui Dumnezeu cât și oamenilor ceia ce o putem vedea dela Matei, că deși el a murit de mult, totuș faptele lui îl pun și astăzi între cei dintâi regi ai Ungariei.

Aplicarea: Căutați pe mapă și-mi arătați cât a fost Ungaria de mare la suirea lui Matei pe tron. Acum arătați-mi cât a fost la moartea sa? Dar cât e azi de mare?

Când a avut țara noastră răzbele, cum s'a apărat
 contra cutărui dușman? Când a fost bătută? Când a fost
 invingătoare?

Ce fel de armată cunoașteți voi astăzi? Cine sunt
 soldați? Cât timp servesc soldații dela armata comună?
 Dar cei dela honvezime? Câte feluri de soldați cunoști?
 (pedestrași, calăreși, tunari, vânători etc.)

Pentruca țara să se cultive, ce se înființăm? (școli)
 Ce fel de școli cunoașteți voi?

Pentru oamenii mari, cari n'au umblat alta școală
 decât cea poporală, trebuie să se înființeze între popor
 societăți de lectură (unde să aibă diferite foi din cari să
 se lumineze, să cunoască lumea și desvoltarea altor ne-
 muri și popoare). Apoi să se înființeze biblioteci, în cari
 se fie cărți bune de celit, din care încă se luminează po-
 porul în toate privințele. (economie, industrie comerți etc.)

Todor Mariș,
 învățător

OFICIOASE.

Cuvânt funebral

*rostit de Dimitrie Popoviciu, secretarul general al reuniunii noastre
 învățătoresți, la părăstasul aranjat de reuniune pentru repositii
 săi, cu ocaziunea adunării generale ținută în Nădluc, la 15/28 -
 16/29 August 1910.*

Onorat public!

Iubiți frați!

Am ținut astăzi părăstas, înălțând rugăciuni ferbinti
 către cel atotputernic, pentru odihna sufletelor celor mai
 buni și aleși ai noștrii, cari după zisa sfintei scripturi,
 că: »pământ ești și în pământ te vei întoarce«, unii mai
 de timpuriu, alții mai târziu, au trecut la cele vecinice,
 lăsându-ne noauă, urmașilor lor, amintirea faptelor lor
 bune, amintirea faptelor lor frumoase.

Între cei mulți pomeniți, fără îndoială, locul întâiu îl ocupă marele nostru magistru și învățator, mult regretatul de pie memorie: *Teodor Ceonța*, savantul profesor dela vechea noastră preparandie română din Arad, fostul președinte și primul membru de onoare al reuniunii noastre învățătoaresti; locul al doilea, în șirul celor pomeniți, îl ocupă marele filantrop și românul de inimă Magn. Sa *Ștefan Antonescu*, conșilier intim, fostul președinte al sedriei orfanale din Lugos, membru fondator al reuniunii noastre, iar în locul al treilea, atâta și atâta ostași vrednici și distinși, camerazii de muncă ai noștrii, cu fapta și cu cuvântul, în ogorul înțelenit al neamului, în aceea mândră grădină, care atâtea roade bune a adus în trecut pentru biserica și neamul nostru, și care astăzi, tocmai pentru aceste bune și gustoase produse este atât de mult luată la țintă, precum și ceialalți binevoitori și spriginitori.

Și nu știu cum e, dar cu cât ne depărtăm mai mult dela timpul, în care acești vrednici pioneri, devotați și sânguincioși apostoli sau dus dintre noi, cu atât figurile lor apar înaintea noastră într'o aureolă mai senină și mai fermecătoare, iar noi, cuprinși de o adâncă pietate, cu cea mai mare reverință ne descoperim capetele și depunând o lacrimă de durere pe mormântul lor, facem vot sfânt, că vom căuta în toată viața noastră, ca ei se fie nemuritori, nu numai prin faptele săvârșite de dânșii, ci și prin faptele ce vom săvârși noi în numele lor.

Onorat public!

Iubiți frați!

Sunt aproape 4 ani, de când pe o iarnă grea, după o activitate încordată și plină de cele mai frumoase rezultate, urmărit și de cea mai adâncă durere a noastră, în anul 1906, la 17/30 Decembrie, marele nostru învățator și conducător, tata adevărat al dascălilor, profesorul și președintele nostru iubit, conducătorul în viață și întăritorul nostru după moarte: *Teodor Ceonța*, a trecut la cele vecinice și a fost înmormântat cu frumoasă și deamnă

paradă în cimiterul de sus din Arad, lângă un Tuducescu, Russu, Șandor, Gavra, Petran și ceilalți mulți și mari dascăli ai noștrii. Aici își doarme somnul de veci acela, pe care iubirea față de chemare nu la pufut despărții de elevii săi nici după ce aceștia au părăsit institutul și au intrat în viață. Unde numai era vorba de școală și învățator, Teodor Ceontea totdeauna era printre primii luptători, cu fapta și cu cuvântul, muncind cu însuflețire pentru drepturile și ridicarea lor la locul ce le compete în viață. Și astăzi cu dreptul putem zice, că dela moartea acestui neîntrecut dascăl și bărbat de școală simțim de-a binele că am rămas orfani, răzimați numai și numai pe puterile noastre proprii. Căci să ne uităm numai în jurul nostru, cine se mai interesează astăzi cu atâta dragoste de corpul învățătoresc? Unde sunt astăzi bărbații, cari în aceste vremuri grele ar trebui să fie neconținut cu noi și printre noi pentru a-ne însufleși și îmbărbăta, dupăcum o facea aceasta odinioară tata nostru Ceontea? Mi-a aduc aminte cu multă durere, cum odată *Teodor Ceontea*, într'o ședință de comitet al reuniunii, petraclând și discutând chestii gingașe la situația învățătorilor, din scaunul prezidial, în iubirea și interesul lui cel mare față de noi și școala română, plângea ca un copil de soartea noastră. Unde mai sunt astăzi acești bărbați cu suflet și inimă de aur?! Iată mijloacele, iată calea prin care marele dascăl Teodor Ceontea a știut promovă cunoștințele speciale ale învățătorilor, i-a deprins și îndemnat la activitate, le-a potențat interesul față de chemare și în sfârșit și-a câștigat și siesi adorațiunea lor.

Conducător, adevărat conducător; părinte, adevărat părinte, ne-a fost iubitul nostru magistru, *Teodor Ceontea*, până a fost în viață și întăritor, în înțeleșul strict al cuvântului întăritor, ne este el acum după moarte. Vecinică fi fie amintirea!

Numai puțin prietin bun ne-a fost și marele filantrop și românul adevărat Mag. Sa *Ștefan Antonescu*.

Sunt aproape zece ani, de când tocmai ca și pe

marele Teodor Ceonlea, pe un ger și mai puternic, l-am condus și pe el la locul cel de veci în cimiterul din falnica Șiria. Acolo își doarme somnul de veci cel mai bun înțelegător al reuniunilor învățătorești în viața învățătorilor români. Acel Ștefan Antonescu, care și la moarte încă nu s'a uitat de noi, ci pe lângă multa dragoste ce ne-a păstrat în viață, ca un semn al dragostii ce ne-a păstrat și ca un mare părtinitor și adânc înțelegător al reuniunilor învățătorești în viața învățătorilor, la moarte încă nu s'a uitat de noi, ci a lăsat prin testament reuniunii noastre învățătorești frumoasa sumă de 400 cor.

Ce se mai zicem apoi și de ceilalți mulți colegi și împreună lucrători ai noștri, cari și ei după timp au trecut la cele vecinice, jertfe fiind sfintei lor misiuni! Căci ei au fost aceia, cari trecând prin mari și grele lupte, ne-au lăsat noauă, urmașilor lor, ca scumpă moștenire: *școala noastră cu limba și legea strămoșească nestirbită.*

În fața acestor triste amintiri, stăm aci cu toții strânși de durere și cu greu ne ese un cuvânt din gură, căci prin trecerea lor la cele vecinice un mare și adânc simțit gol s'a făcut în mijlocul nostru.

Îi rugăm însă pe toți, ca împreună cu spiritele celorlalți mari propovăduitori ai culturii și înaltării neamului nostru românesc, se fie de acolo de sus, din înălțime, ocrotitorii cauzei noastre sfinte, rugând pe diriguitorul sortii familiilor și al popoarelor, ca să întărească și însulețiască tot mai mult și cugetele noastre, a urmașilor lor, ca să putem continuă lupta, purtată și de ei până au fost în viață, cu cinste și demnitate spre binele și fericirea scumpului nostru neam românesc!

În veci amintirea lor!

George Lazar.

(Lecție practică din istoria noastră culturală) anul VI*).

Anunțarea țantei: În vara aceasta vom învăța despre George Lazar!

I. Analiza: De unde ne tragem noi originea: (din Italia). De câtă vreme suntem noi pe aceste plaiuri? (de 2 mii de ani). Ce am îndurat noi în decursul atâtor veacuri? (multe nefericiri... au venit asupra noastră Tătarii, Turcii și alte popoare selbatice) Ce a trimis Dumnezeu totdeauna în fruntea neamului, a patriei, de câte ori acestea să aflau în primejdie? (eroi, cari să ne apere de primejdie). Are oare lipsă neamul, patria, numai de eroi cari să luptă cu arma? (cu mintea). Cu ce mai poate lucra cineva la înălțarea neamului, și-a patriei sale? (cu mintea, cu înțelepciunea sa) Atențiune! Astăzi vom învăța despre un astfel de bărbat, care cu mintea și cu înțelepciunea sa a lucrat foarte mult la înălțarea neamului nostru. Ascultați!

Sintesa I. Acum vr'o 90—100 de ani noi Românii de aici duceam o viață foarte tristă. La noi pe timpul acela oamenii erau iobagi și trebuiau să munciască mai mult în holda nemeșului. Dădeau zăciuală din toate (dejmă) și puțânul ce le mai rămâneă abia eră de ajuns să le susțină sufletul în oase.

Pe lângă robia fiică, să mai adăuga cea mai cumplită robie sufletească. La sate nu erau școale, unde copiii poporului să învețe carte, să se lumineze. În România pe timpul acela încă nu stăteam mai bine, în ceia ce privește învățătura. Acolo erau școale românești numai pentru aceia, cari să făceau cetățeni bisericești, iar pentru învățăturile mai înalte erau numai școale grecești.

Școalele grecești începuse să-și deă roadele nefericite pentru noi. Boerii și oamenii cei mai de frunte vorbiau în casele lor mai mult grecește, iar românește vorbia numai

*) Adnex la prot. ad. gen. sub G.)

poporul de rând. Și limba românească eră amenințată să piară în țara sa proprie. In așa stare tristă trăiam noi Românii.

Nu tot astfel erau împrejurările în alte țări. In Franția, în Germania bunăoară eră ștearsă de mult iobăgia, și poporul trăia în cea mai mare libertate. Nu eră sat, sau cătun în care să nu fie școală. La orașe apoi erau școale înalte. Oamenii cetiau gazete, cărți, prin cetirea cărora să luminau văzând cu ochii.

Bunul Dumnezeu, care poartă cauza dreaptă a popoarelor, în îndurarea sa prea înaltă s'a îngrijit și de noi trimitând în mijlocul nostru pe bărbatul, care ca un nou Moise să scoată poporul din robie: pe *George Lazar*.

Reproducerea sintezii I și aprofundarea în materie. In ce stare erau Românii, înainte de asta cu vr'o 90—100 de ani? In câte clase erau împărțiți oamenii în acel timp? Ce înțelegi sub »iobagi«? (oameni supuși domnului de pământ). Ce înțelegi sub »dejmä« (a 10-a parte din fiecare rod). De ce erau lipsiți la sate? (de școale) Puteam noi deci să ne luminăm? (nu, ci eram osândiți să rămănem tot în întunec). Ce școale erau mai mult în România? (mai mult școale grecești). Cum să învăța în școalele acele? (grecește). Dupăce Românii învățau în școală grecește, mai venia-le lor să vorbiască românește în viața de toate zilele? (nu le mai venia). Cu ce eră amenințată deci limba românească? (cu perire). Tot așa stări triste erau și în altă țară? (nu). Cum eră pe acel timp bunăoară în Franția? Libertate oamenii cetiau cărți, gazete)... Pe cine a trimis Dumnezeu în mijlocul nostru ca să ne scoată din întunec? (pe *George Lazar*).

*Sinteză II. George Lazar**), care s'a născut în Avrig (1779) într'un sat lângă Sibiu, s'a uitat cu durere la stările din patria noastră și s'a luat de țântă a vieții sale, să se facă apostol pentru luminarea neamului său.

George Lazar a învățat drepturile și filosofia la Cluj, ingineria și teologia la Viena. Dupăce s'a rentors acasă, a

*) In acest moment să arată portretul lui *George Lazar* (N. Aut.)

fost sfințit la 1814 de archidiacon episcop și numit profesor la seminarul teologic din Sibiu, precum și predicator la biserica episcopescă de acolo. În predicile sale G. Lazar a cerut drepturi și pentru Români ca și pentru celelalte popoare din patrie, din care cauză s'a atras ura episcopului de pe atunci, care să teme de guvernul țării. Văzându-se el stângenit în activitatea sa de a vesti lumina și adevărul, a plecat în România, unde credea el, că va putea să lucreze mai cu mare succes.

Reproducerea sintezii II și aprofundarea etică: În care sat s'a născut George Lazar? Ce a învățat G. Lazar în tinerețe? Ce a ajuns Lazar după ce s'a sfințit? (archidiacon, prof. și predicator). Meritat-a el slujbele acele? (meritat) Pentru ce? (a fost om foarte luminat). Ce cerea el în predicile sale? (drepturi și pentru Români) A fost aceasta o cerere nedreaptă? (a fost dreaptă) Pentru ce era dreaptă? (și Români apărâu patria lor). Ce a făcut episcopul de atunci? (a început să-l prigoniască). Pentru ce la prigonit? (pentru că se teme că dacă va auzi guvernul țării de predicile lui Lazar, îl va lipsi de scaunul ep.) Ce datorință ar fi avut și episcopul? (să ceară alături de Lazar drepturi și pentru Români) Dar fiindcă n'a lucrat așa, ce fel de om deducem că a fost episcopul de pe atunci? (om slab, neputincios) și încă ce om fiindcă a și prigonit pe Lazar? (om răutăcios). Unde a mers Lazar dinaintea episcopului? (în România).

Sinteză III. Așezându-se el în București a înființat cea dintâie școală românească la mănăstirea Sf. Sava, unde a învățat pe Români nu numai carte românească, dar și cea mai curată iubire de neam. La mănăstirea Sf. Sava a învățat el cu mare succes mai ales științele matematice și ingineria. Dela școala aceasta sau revărsat razele de lumină peste țara românească 5 ani de zile. Durere, că la stăruințele Grecilor, cari erau puternici pe acel timp în România, școala neîntrecutului apostol al neamului românesc a fost închisă. George Lazar frânt atât trupește, cât și su-

flește s'a reîntors în satul său natal, unde nu peste mult (1823) ș'a dat nobilul său suflet în mâinile creatorului.

Mai târziu un elev de al său, Carol Rosseti, călătorind prin Ardeal (1864) i-a ridicat un monument de marmoră, pe care a scris versurile:

»*Precum Christos pe Lazar din morți a înviat*

»*Așa tu românimea din somn ai deșteptat!*«

În timpul din urmă națiunea recunoscătoare, atât lui cât și lui Ioan Radulescu, alt elev al său, le-a ridicat câte un moment în fața universității din București.

Școala lui Lazar a adus roade binefăcătoare. Înainte de deschiderea școalei dela Sf. Sava, Grecii, dar și mulți Români, erau de credința, că în limba românească nici nu se pot predă științele mai înalte. George Lazar a arătat prin școala sa, că numai în limba românească să poate predă cu adevărat orice știință pentru Români. Elevii lui Lazar au devenit tot atâți apostoli ai culturii și neamului românesc. Astfel a contribuit școala lui Lazar la deșteptarea conștiinței naționale și la unitatea culturală a Românilor de pretutindenea.

Reproducerea sintezii a III și aprofundarea etică:
Ce a înființat George Lazar în România? (cea dintâie școală română.) Cum erau grecii pe timpul acela în România? (puternici) Ce respândeau ei prin școalele lor printre Români? (ură față de tot ce e românesc). Ce răspândia Lazar prin școala sa? (lumină și iubire de neam) Uitatul grecii cu ochii buni la școala lui Lazar? Ce făceau pe ascuns? (il acuzau, că respândește ură și răsvrătire prin școala sa) Ce a făcut guvernul cu școala lui Lazar? (după 5 ani a închis-o) Cum i-a căzut aceasta lui Lazar? (foarte rău). Oare pentruce? (el știa că a făcut numai bine și oamenii cei răi îi închid școala unde a muncit el cu atâta dragoste). Cum este el după o viață atât de zbuciumată? (frânt atât trupește cât și sufleteste). Unde s'a retras atunci? (în satul său natal, Avrig, unde a și murit).

Cine a călătorit mai târziu prin Ardeal? (un elev al său Carol Rosetti). Cum va fi aflat acela mormântul lui? (fără cruce... plin cu mărăcini). De ce se va fi umplut atunci sufletul lui Rosetti? (de întristare.) Ce va fi gândind el văzând mormântul lui G. Lazar în așa stare? («*Uită, cu ce să resplătește faptele oamenilor mari!...*») Ce a dispus atunci Rosetti? (să i se ridice un monument? (Precum Hristos...)) Ce fel de elev a fost Rosetti prin aceia, că a dispus să i se ridice lui Lazar monument? (elev *recunoscător*). Cu cine a asemănat Rosetti pe Lazar? (cu domnul Hristos). Ce însemnă versurile acele? (că precum a înviat domnul Hristos pe Lazar din morți, așa a deșteptat și Lazar pe Români ce dormeau în întunecul neștiinții).

Ce credeau Grecii și mulți Români despre l. românească? Ce a arătat Lazar prin școala sa? Ce a devenit fiecare elev al său? La ce a contribuit deci școala lui Lazar? Ce înțelegeți sub unitate culturală? (Că Rom. de pretutindenea au aceeași cultură, aceleași dorințe și aspirațiuni).

Notă: În decursul predării să scrie pe tablă următoarele puncte cardinale:

George Lazar

nemeși — iobagi — dejma

școale grecești

Avrig 1779.

filozofia — ingineria — teologia

1814 arhidiacon-episc. — prof. — predicator

mănăstirea Sf. Sava. București

† 1823

Carol Rosetti 1864

Ioan Rădulescu

III. Asociarea. Cu care bărbat din istoria noastră culturală putem asemăna pe Lazar? (Cu G. Șincai) Ce a fost Șincai? (director al școalelor rom. din Transilvania). Ce a înființat el în Transilvania? (o mulțime de școale). De cine a fost prigonit și Șincai? (de episc. Bob) Unde

s'a retras și aceasta? (la contele Daniil Vass, unde a și murit).

IV. Sistemizarea: Despre George Lazar putem zice: George Lazar a fost un om foarte luminat. El a împrăștiat printre Români nu numai lumină, ci și iubire de neam. Prin el s'a dus îndeplinire unitatea noastră culturală. Pentru faptele sale cele bune, până a fost în viață, a suferit multe asupriri, ca un adevărat martir, de aceea el să numește cu drept cuvânt: *apostolul neamului românesc*. Lui i se potrivesc cuvintele sfintei Scripturi: „*Lupta cea bună am luptat, călătoria am săvârșit, credința am păzit*“.

V. Aplicarea: Ce fapte a săvârșit G. Lazar până ce a fost în viață? (tot fapte bune, tot fapte nobile). Care-i meritul lui cel mai mare? (înființarea școalei dela Sf. Sava) În ce limbă învăță el aici? (în limba română) Cum vorbeau boerii pe timpul acela în România? (grecește, ce s'ar fi putut ușor întâmpla dacă nu deschidea Lazar școala sa? (Românii încetul cu încetul să uite limba strămoșească). Ar fi fost aceasta fericire pentru noi? (Ar fi fost cea mai mare nefericire), Cum au fost răsplătite faptele lui cele bune până ce a fost în viață? (cu prigoniri și cu asupriri) Cum a fost după moarte răsplătite faptele lui? (după merit, după dreptate) Fiilor! Învațați de mici să Venerați faptele oamenilor mari!

Iosif Stanca.

Conspectul*)

restanțierilor cu taxa de membru și abonament la organul reuniunii Inv. rom. gr. or. din prot I—VII până la finea anului 1910.

	Taxa de membru	Taxa de abon.		Taxa de membru	Taxa de abon.
Niculae Ștef, Arad	2	5	Romul Muntean, Luguzău	2	20
Vasilii Zab, "	33	15	Petru Zoțiu Apateu	4	5
Vasilii Micula, "	2	5	Ioan Tucra, Repsig	35	25
George Popoviciu, "	11	25	Simeon Albu, Cermeiu	8	20
Savu Mihuja, Micălaca	12	25	Vasilii Augustin, Boroșineu	2	5
Savu Bugar, "	15	20	Toma Sirca, Manerău	19	25
Petru Colțau, Măndruloc	2	5	Stefan Hereț Repsig	4	17
George Petrovici Nădlac	6	10	Teodor Miscol, Seleuș	2	5
Romul Tăucean, "	2	5	Ioan Marta, Sepreuș	8	20
Sidonia Tăucean, "	4	—	George Sturza	4	17
Efrem Hedeșan, Pecica	2	15	Niculae Păsulă, Sicula	2	5
Efrem Moldovan, "	2	20	Ioan Tău, Somoscheș	4	14
Elena Roja, "	2	—	Vasile Vlădica, Moroda	4	10
Ambrosie Costea, Cenad	13	20	Petru Hereț, Iermata	4	10
Nicolae Mihulin, Arad	7	20	Nicolae Coste, Bichiș	29	25
Ioan Ardelean, "	2	250	Ioan Caba, Chișineu	4	10
Iuliana Plașa Sâmbăteni	2	15	Stefan Dolga, Chitighaz	12	25
Ilarie Verșigan, Bărsa	4	10	Traian Tabic, "	14	2450
Petru Nica, Berindia	13	25	Elena Murgu, "	4	17
Lazar Igrășan Bonjești	6	15	Mihai Dragoș, Curtici	4	20
Pavel Ageu, Buhani	2	5	Elvira Cioara, "	8	25
Petru Perva, Buteni	11	25	Teodor Mariș, Giula	6	15
Cons. Muntean, Buteni	6	15	Emanuil Ardelean, "	11	20
George Andreica Buteni	4	10	George Iancu, Macea	4	10
Todor Hăfila, Dezna	4	10	Aurel Guiu, Mișca	4	10
Silviu Ganea, Hodiș	8	20	Nicolae Băr, Otlaca	4	15
Stefan Taur, Cavna	6	20	Anghela Tapos, "	6	5
George Pribac, Chertiș	2	5	Stefan Capra, Siclău	9	10
Petru Moțocan, Cil	2	15	Ioan Toconiță, Șimand	6	20
Petru Cherechean, Laz	4	15	Moisă Mariș, Socodor	2	—
Aurel Borlea, Moneasa	6	20	Gheorghe Rufu, Zărând	11	5
Ecater. Dascal, Nădălbești	2	15	Silvia Nsdaban, Socodor	4	5
Mihai Voluntir, Nadăș	4	10	Iulian Pagubă, "	2	5
Aurelia Kőrösladány Nadăș	6	15	George Costea, Sîntea	23	20
George Frugea, Prăgești	4	10	Laurențiu Toader, Nădab	2	5
Ioan Lipovan, Păiușeni	2	5	Iosiv Ivan, Giula	41	25
Stefan Musca, Ravna	8	20	Nicolae Hărduț, Aciuța	13	30
Ilie Moț, Sălăgeni	6	15	Valeriu Vușdea, Aciuva	25	30
Alesandru Budea, Slatina	13	12	Teodor Popovici, Bănești	41	25
Andreu Lazarov, Taut	15	25	Traian Nicodin, Brusturi	35	25

*) Pentru orientare publicăm conspectul de față, în speranță, că P. S. D. membrii vor achita datoriile lor și nu ne vor constrânge a pune în curgere față de dânsii procedura advocațională, conform concludului adus de adunarea generală. Cei ce vor fi solvit restanța arătată fiscului sau casarilor din despărțăminte, eventual să cred neindreptățiți, să binevoiască a insinua aceasta prezidiului.

	Taxa de membru	Taxa de abon.		Taxa de membru	Taxa de abon.
Corneliu Novac, Almaş	2	10	Teodor Savu, Toc	4	10
Iancu Lupu, Prăvăleni	35	25	Aurel Mircu, Totvâradia	4	5
George Imbroane Crozna	6	15	Romul Vâjan, Giorok	2	12
Ioan Ştirbu, Dumbrava	2	5	George Abrudan, Arâneag	13	25
Toma Crainic Cinci	35	25	George Popa, Drauţ	10	21
Constantin Lucaci, Finiş	27	25	Traian Debeleac "	4	17
Iulian Barzu, Guravale	6	15	Ioan Voluntir Dud	4	20
Cornelia Teaha, Halmagiu	4	10	Todor Lazar, Cherechiu	9	5
Adam Dragoş "	10	25	Dimitrie Simea, Comloş	6	5
Ioan Popescu Hălmăgel	41	25	Ioan Mladin "	2	5
George Tomşa, Holtmizeş	35	25	Petru Mager, Bodeşti	39	25
Ilie Cristea, Luncoşoara	12	20	Liviu Pap, Covasinţ	4	10
Traian Mager, Lazuri	2	5	Adri. Ungurean, Curtacher	3	—
Acsen. Popovici, Rîşculiţa	23	25	Sidonia "	2	—
Vasilii Neagu, Sirbi	16	25	Pavel Siartău, Măderat	8	20
Zenovie Vesa, S. Buceava	4	17	Ioan Halmajan Pâncota	4	10
George Indrieş, Tomeşti	6	15	Aurelia Halmajan "	4	—
Vasilii Oarcea, Talagiu	8	15	Ioan Bogdan, Şiria	2	—
Zaharie Neamţ Zimbru	34	25	Ioan Hui "	15	25
Savu Dorca, Zeldiş	23	5	Savu Crişan "	2	5
Mihai Ciura, Criştior	2	5	Aurel Drăgan, Cîcir	—	5
Alesandru Roja Zimbru	8	20	Uroş Totorean, Nădlac	—	17
Mihai Popeţ, Mădrijeşti	2	—	Stefan Roja, Pecica	—	10
Nicolae Mager, Vidra	39	25	Muciu Popescu, Sâmbăteni	—	13
Ilie Vârşândan, Săturău	6	10	Mihai Nicoară, Tornea	—	8
Gligor Farcaş, Bătuţa	4	13	Nicolae Botici, Almaş	—	3
Trifon Dascal, Cladova	4	14	Nicolae Boscai, Bodeşti	—	5
Silvia Popovici, Corbeşti	6	—	Isaia Popeţ, Govâşdia	—	15
Vasilii Iliş, Cuvin	4	10	Dimitrie Jurma, Revetis	—	5
Nicodin Neagota, Govâşdia	9	5	Patr. Covaci, Boroşsebeş	—	5
Petru Eleneş, Groş	6	10	Iustin Moroşan, Ciaba	—	5
Traian Fridrich, Miniş	2	5	Alexiu Tunic, Otlaca	—	12
George Stoian, Păuliş	17	20	Teodor Leucuţa, Pil	—	5
Traian Givulescu "	14	25	Simeon Neamţ, Giuliţa	—	5
Grigoriu Caba, Conop	7	22	Ioan Tomuţia, Lupeşti	—	5
Iosif Stanca Roşia	4	7	Traian Givulescu, Radna	—	12
Simeon Bârlea, Şoimoş	3	8	Dimitrie Ciobota, Petriş	—	7
Simeon Crăciun, Şoimoş	4	15	Damasc. Medrea, Slatina	—	5

CRONICA.

Cărţi pentru popor. Acesta e prim-articolul revistei „Luceafărul” din Sibiu (Nr. 2 a. c.) Articolul ca atare conţine expuneri juste intru cât: „...răspândirea culturii în popor e conziderată ca problema cea mai înportantă şi totodată cea mai grea a vremurilor în cari străbatem, la care noi cărturari trebuie să ne gândim în fiecare clipă a vieţii noastre”. Se accentuiază apoi

În mod demn munca ce a prestat-o școala elementară pe urma căreia: avem mai multe mii de țărani, cari știu ceti și scrie și cari susțin mai multe foi populare.

Tot la acest activ pentru înaintarea țărânimii se înșiră: institutele de credit și economii, ținerea de prelegeri populare pentru educația lui economică și apoi aranjarea expozițiilor economice, susținându-se, ca cu toate acestea poporul nostru trăește în cele mai multe părți și azi acelaș trai simplu și primitiv ca al strămoșilor de acum câteva veacuri.

Acest regres, stagnare, autorul o atribuie lipsei de muncă sistematică pentru educația lui economică, intelectuală și morală.

Prima cauză se atribuie școlii, carea — zice-se — n'a avut în vedere trebuințele practice de viață ale țărânimii, căci (școala) e călăuzită de niște principii pedagogice, cari au scăpat din vedere scopul practic al educațiunii populare, de aici provenind acea greșală fundamentală, că nu există deosebire între planurile de învățământ dela școlile primare și cele dela orașe.

Nu înțelegem acestea planuri! Plan de învăț. nu poate fi decât unul precum și e de prezent: atât pentru sate cât și pentru orașe.

În cadrul unui atare plan, da! ar fi de inserat cunoștințe potrivite practice pentru ambele soiuri de școlii.

Dar chiar și aceasta „admitere“ pare paradoxală, deoarece adoptarea cunoștințelor practice ar aduce cu sine abandonarea din actualul material de predat în limba maternă, pentru care avem $\frac{1}{2}$ din oarele săptămânale. Chiar și în cazul când s'ar omite din actuala materie, nu să poate omite atâta, ca pe lângă timpul rămas să se valideze direcțiunea mai practică a școlii, căci nu suntem numai noi singuri domni în alcătuirea de planuri... iar o încărcare de cunoștințe practice preste celealalte obiecte, reclamă timp de care noi — după legile astronomice — nu dispunem numai zicând și altele...

Afară de aceasta, luând în considerare rolul principalminte educativ al școlii (elementare), ea nici nu e în poziția a rezolva probleme practice după cum se cere. Aceasta aparține mai mult școlilor de specialitate: create cu o atare menițiune.

Iată deci o mulțime de impedimente din cauza cărora postulatul practic nu e așa ușor de dus la îndeplinire, după cum s'ar crede, deși admitem și noi utilitatea practică. B.

Evoluția contra educației. Convorbiri literare, a. XLV. nr. 3. O carte a dlui M. Dugara intitulată *L' Evolution contre l'education*, produce actualminte oarecare mișcare printre cei ce se ocupă cu pedagogia. Autorul pune față'n față omul și natura, căutând să arate, cum cel dintâi nu reușește nici odată în planurile sale, pe când cea de-a doua își realizează totdeauna scopul.

În ziua de azi să pune prea mult preț pe efectul educației. Succesul în viață, acuirarea cunoștințelor, formarea spiritului și a caracterului — toate sunt considerate, ca depinzând de dânsa. Prin aceasta nu se ține seamă de natură și de legile evoluției, cari cer ajutorul timpului. Și în genere se pretind rezultate imediate, prin măsuri cu efecte depărtate, se pretinde schimbarea spiritului idealist în spirit pozitiv, se fac programe de învățământ neaplicabile și neaplicate, se încearcă imposibilul și să ajunge la nimic.

„Sforțarea este un factor necesar al evoluției“ spune autorul și spiritul timpului nostru ar vrea se ajungă la bogăție fără muncă și la cultură fără studii. Nu se lasă însă copiilor vremea să-și concentreze forțele intelectuale și morale. Vieța zilnică li absoarbe și studiile se fac superficial. Evoluția depinde în mare parte de mediu și anume: mediul fizic, moral și intelectual în care trăesc copii de astăzi, iar aceștia lăsă mult de dorit. Și dacă evoluția se produce din lăuntru în afară, păcatul cel mare este, că nu se desvoaltă de loc forțele vii ale sufletului copilului. O educație mai reală în locul celei aparente de azi — cu deosebire în școalele noastre din statul ungar — ar produce poate o reacțiune fericită.

Cetirea acestei opere — ori cum ar fi — merită atențiune!

P. Colteu.

„*Luceafărul*“ (în nr. 5 a. c.) publică la loc de frunte un articol intitulat: „*Situațiunea învățământului nostru primar*“ din peana inspectorului (revizorului) școlar confesional din Archidieceză a dlui Dr. Onisifor Ghibu.

În articolul acesta Dsa fixează toate momentele șovăitoare prin cari a trecut școala noastră în timpul de tranziție și prin cari — durere — mai trece încă și astăzi. Arată cum învăță-

torimea noastră oarbă de ani de zile în întunec fixându-și adeseaori țante, ce cad afară de idealul școlii românești.

Articolul acesta, pe lângă toată competența autorului, nu ni să pare *complect*, din cauza, că toată *greșala*, iminentă acestor vremi tulburi, o atribuie mai mult sârmanilor dascăli schingiuiți din toate părțile. Dsa trece cu vederea *impresurarea*, destul de importantă, că noi stăm sub *scutul bisericii*, de unde *așteptăm* în tot momentul *sfaturi luminate*, de cari nici odată n'am fost așa de lipsiți ca tocmai în decursul acestor 4 ani de *desorientare generală*.

Am fixat aceste lucruri, nu ca să incriminăm, ci ca să se judece chestiunea din toate punctele de vedere, pentru că aceea ce s'a întrelăsat în trecut, să se facă cel puțin în viitor!

Iosif Stanca.

Chestia cantoratului. Foaia Școlastică din Blaj (Balázs-falva) într'alte se ocupă (nr. 2 a. c.) și cu chestia cantoratului, ce încă e legată de oficiul învățătoresc. Impulzul despărțirii cantoratului de of. Inv. nu e o treabă nouă, cum susțin mulți necantori. Ea a agitat, cum susține autorul art. din chestiune, și pe învățătorii germani. Abstrăgând dela *impresurarea*, că cantoratul încă apasă bine pe umerii dascălului de azi: fie bătrân sau tânăr, căci acesta are să producă o muncă grea din cale afară, acela (cantoratul) ni să prezintă și ca o esențială pedecă în progresul școlar, ceea ce cu argumente neresturnabile se sulevează și în memorandumul fraților *colegi uniți*, înaintat Consistorului din Blaj spre competentă — judecare.

Ba! ce-i mai mult, autorul acelu articol dovedește, că — la uniți — *cantoratul nici nu are bază legală, reducându-se totul la praxa trecutului.*

Conzultând punctul 12 al §-lui 17 din „Statutul“ nostru organic, ajungem la acelaș adevăr: nu e scris că cantor trebuie să fie exclusiv învățătorul, — cantor poate fi și alt cineva.

Din totul ne alegem cu una: și la noi și la frații uniți, *dominează uzul pe toată linia în ce privește cantoratul.*

Sortii de izbândă în despărțirea cantoratului de oficiul Inv. sunt foarte problematice întru cât legea din 1907 cantoratul ni l-a cusut și mai tare în guler, bineștiind, că retribuția de can-

torat — se compută ca și celalalt salar ordinar și la fondul de penziune, iar pe aceasta bază unele comune s'au văzut în drept a întregi salarul minimal și cu salar de cantorat.

Ori cum ar fi, dar „afacerea“ merită atențiune din partea noastră. B.

INFORMAȚIUNI.

Congres pedagogic științific internațional. Acest congres se va ține în Belgia, la toamnă. Cu acest prilej se vor atinge subiecte din domeniul: pedagogiei, igienei, antropologiei, psihologiei, biologiei, fiziologiei și a fiziologiei animalice.

La timpul său vom da și noi informațiuni despre hotărârile resp. deliberările puse în discuție.

Din secretele mnemotehnicii. Pe lângă toate obiecțiunile, ce i-s'au adus acestei științe, atât în trecut cât și prezent, ea totuși își are avantajii sale; avantajii, cari înlesnesc acuirea de cunoștințe în multe privințe.

Iată de data asta trei cuvinte: *apiunsenov, isnupvemame și neursaiumapavime*. Primul cuvânt ne spune lunile anului ce au numai 30 zile: Aprilie, Iunie, Septemvrie și Noemvrie. Cuvântul al doilea ne înșiră mărimea proporțională a planetelor din sistemul nostru solar (începând cu cel mai mare): Iupiter, Saturn, Neptun, Uranus, Pământul, Venus, Marte și Mercur, — iar al treilea cuvânt ne revoacă în memorie depărtarea succesivă de la Soare a acelorăși planete (începând cu cel mai îndepărtat: Neptun).

Producerea radiului. Prin arderea elementului *s'oriom*, precum a experimentat prof. Dr. O. Halm din Berlin, se poate produce radium în mod mai ieftin decât până acum. Numitul element prin ardere se transformă într'un ingredient chimic numit: *mezotorium*. Acesta apoi constituie *radiul* de 3 ori mai ieftin decât cel de până aci. („T.“)

Schimbul foaiei noastre ni-l mai dă: Vremea Nouă, revistă lunară. Râmnicu-Vâlcei (România).

Scriitorii români în Arad. La Dumineca Tomii, Aradul a fost centrul unor frumoase manifestațiuni culturale. După cum am amintit deja și noi în Nr. nostru trecut, scriitorii noștri de

aici și din România au ținut în Arad o bine succesă șezătoare. Dimineața la 10 oare, toți scriitorii sosiți la Arad au luat parte la serviciul divin în biserica catedrală și deschiderea sinodului în seminar. La 1 oară p. m. au făcut cu toții vizită P. S. Sale Dlui episcop *Ioan I Papp*. A urmat apoi banchetul festiv la „Crucea albă”, în decursul căruia au vorbit *Dr. Nicolae Oncu, Em. Gârleanu, Oct. Goga, C. Pavelescu*, etc. Sara la 8 oare a avut loc șezătoarea, tot la hotelul „Crucea albă”. Fiecare scriitor a citit mai multe din scrierile sale, în prezența unui public ales și numărös. Dintre scriitorii au luat parte: *Cincinat Pavelescu, Oct. Goga, Em. Gârleanu, D. Nanu, C. Moldovan, I. Agârbician, A. Herz, Stamatiod, Eftimiu și Dr. I. Lupaș*. Sărbătorile seu terminat cu joc, la care cele mai multe dame au luat parte în costume naționale.

Sinodul eparhial din Arad. Ca în toți anii, așa și estimp, la Dumineca Tomii și-au luat începutul ședințele sinodului nostru eparhial, cari după 3 zile și jumătate sau și terminat, deja Joi la amiază. Momente mai însemnate n'avem de înregistrat. Cauzei școlare doară nici când nu i-s'a dat o mai puțină atențiune și importanță ca și în sesiunea de estimp. De nicări nici o propunere, nici un indemn, nici o discuție caldă. Și câte nu sunt de zis și mai ales *de făcut* aici în aceste zile grele și nesigure. Curat, zicala: „casa arde, baba să peaptână”. Poate dacă nu vom aminti, că s'a decis zidirea școalei de fete și că și estimp, ca și în sesiunile din anii trecuți, Veneratul Consistor s'a îndrumat din nou a îndeplinii de urgență postul de inspector general de școale pentru întreagă dieceza. Că să va face aceasta acum nu știm. Tot aceia ce știm și mai ales *sintim* e, că dela intrarea legii noauă școlare în viață, o desorientare generală domnește peste școlile noastre. De nicări nici o îndrumare, nici un sfat luminat. Suntem siliți a munci și după un plan de învățământ rău, fără duh și fără viață. Dascălii amărăți și năcăjiți, căci în partea lor cea mai mare au să muncească flămânzi. Și cu toate aceste zilnic trebuie să cetim, că ei nu-și fac datorința. Pe tema aceasta s'a scris de un timp încoace o literatură întreagă, dar cu aceia puțini își bat capul, că nu-e destul să acuzi, ci pe lângă aceasta să mai cere și altceva. Noi însă le suferim, așteptând vremuri mai bune și muncim cu drag mai departe după cum *știm și putem*, căci dascăl român a fi însemnă a suferi, dar coroana de mărire e a nației iubire.

Unele piedeci în calea bunei economizări a poporului.
Lucrarea de față, datorită dlui G. Purcariu, cassar consistorial, cum

știm a apărut și în revista noastră. Din povețele date acolo, mulți am putut extrage frumoase învățături. Autorul a aflat de bine a scoate și în broșură numita dizertație instructivă, ceea ce e o idee cât se poate de nimerită, căci prin aceasta se dă posibilitate a penetra și în masa poporului nostru, carele — cetindu-o — numai profita poate din ea.

Un mijloc bun pentru combaterea alcoolismului. Cine va putea contesta, că prilejul e cauza multor rele, cari năpădesc viața omului. Petru merge la vecinul său Pavel, ca să mai schimbe o vorbă, dar nu-l află acasă. Unde-i?... Chiar în birtul lui „Naci. Se duce și Petru... sfârșitul îl știm!...

Ca astfel de sfârșituri tragice, dacă nu de tot, dar barem să se mai împutineze, mai multe comune din patrie cum știm, au hotărât închiderea birturilor. Asemenea a procedat, și comuna noastră Socodor în 8 Aprilie n. a. c. hotărând unanim închiderea birturilor nu numai în Dumineci, de Sâmbătă seara până Luni dimineata, ci și în toate sărbătorile noastre și ale catolicilor (locuind aici și Maghiari) din ziua premergătoare până a doua zi dimineata.

Meritul revine, în locul prim dlui George Varga, notar comunal, carele a prezentat și un tablou plastic al ravagiilor ce produce acel flagel în sinul omenirii.

Principiis obsta!...

Serviciul militar al învățătorilor. Ministrul comun de război a introdus o învoire privitoare la serviciul militar și la deprinderile de arme a le învățătorilor. De aici încolo învățătorii vor putea să-și facă serviciile la regimentul cel mai apropiat de comuna, unde sunt aplicați ca învățători, fără conziderare la aceia, că aparțin sau nu acelui regiment.

Necroloage. Nemiloasa soarte iarăș și-a îndreptat săgeata sa în modesta noastră pădure... Nicolau Cismaș, învățător, abea de jumătate an penzionat, din Giula-Varșand, a trecut la celea eterne în ziua de 24 Martie v. a. c. Răposatul a fost un dascăl diligent, activ al tractului Chișineu. În predarea studiilor a avut un procedeu fin, captivant și cu adevărat — pedagogic. Blandeța și modestia încă au fost două frumoase însușiri ale decedatului. A servit cu fidelitate neamului 32 ani. S'a înmormântat — pe lângă un număr public — în 26 (ale aceleiași luni).

Dumnezeu să-l odihnească în lăcașul dreptilor!

— În zilele trecute, unul dintre distinșii și mult apreciați noștri învățători, vestitul compozitor, dascălul Ioan Vidu dela

Lugoș, a fost crud lovit de nemiloasa soarte. Cruda moarte a răpit dela sârul său pe iubita și adorata lui soție: *Silvia Vidu*, lăsându-l în cel mai profund doliu. Împărtașim și noi din tot sufletul durerea lui și trimitem nemângăiatului nostru confrate sincerile noastre condolențe.

— Marți, 19 Aprile (8 Maiu) a trecut la cele vecinice: *Dr. Ioan Szabó*, episcopul gr.-cath. dela Gherla, în vrâstă de 75 de ani. În mormântarea s'a făcut Vineri. A pontificat I. P. S. Sa metropolitul *Victor Mihaly* asistat de episcopii *Dr. Demetriu Radu* și *Dr. Vasile Hossu*. Defunctul a lăsat diecezei prin testament o avere de peste 120 de mii coroane pentru scopuri culturale. În veci pomenirea lui!

— *Petru Pelle*, preot rom. ort. în Miniș a îndurat în zilele trecute o grea lovitură. Buna și înțeleapta fetiță, *Zina Letiția*, odorul scump al părinților iubitori, a trecut la cele vecinice, în vrâstă abia de 8 ani. Asupra acestui jalnic caz ni-s'a trimis următorul anunț: „Înfrânți de cea mai adânc simițită durere, aducem la cunoștința tuturor rudeniilor, prietinelor și cunoscuților, că iubita noastră fică *Zina Letiția Pelle* în urma unui morb repentin, în anul al 8-lea al etății, și-a dat nobilul său suflet în mâinile Creatorului la 18 Aprilie, 1 Maiu. sara la 11 oare. Rămășițele pământești ale scumpei și nevinovatei defuncte să vor așeza spre vecinică odihnă la 20 Aprilie, 3 Maiu a. e. Minișiu, 18 Apr. 1. Maiu 1911. Odihnească în pace! *Petru Pelle* și *Maria Pelle* n. Rațiu părinți, *Sabin* și *Cornelia* frate și soră, *Teodora Rațiu* bunică.

Anunț. Este în lucrare și în curând se va pune sub tipar „*Plan special de educațiune și instrucțiune*“ pentru școalele populare române, cu și fără ajutor de stat, cu deosebită privire la dispozițiile art. de lege XXVII din 1907, lucrat de *Iosif Moldovan* învățător în Arad, după înviațiunile și proiectul pregătit de *Mihail Lang* dir. preparandial în Arad. Opul ce se va estinde pe circa 40—50 coale de tipar, va fi un mijloc de neprețuită valoare în mâna fiecărui învățător, conținând toate cele absolut indispensabile pentru învățător: Obiectele de învățământ, planul de învățământ, planuri de ore pentru școala de orice împărțire și clasă, orduri de ore, planuri de procedură particulare,

cu împărțirea materialului pe săptămâni, ore și semi-ore, recvizitele de învățământ toate cu explicații trebuincioase; importanța educațiunii morale în școala populară, importanța educațiunii intelectuale, metodele de propunere, prelegeri practice etc., etc. Prețul unui exemplar e 5 Cor. Conziderând enormele cheltuieli de editare a unui asemenea op voluminos, apariția o facem pendentă dela numărul abonenților. Domnii învățători, cari doresc să sprijinească și să accelereze apariția, sunt rugați a se insinua ca abonenți la adresa: Iosif Moldovan, Arad, Tököli-tér 8.

Comisari de examene. După cum suntem informați, anunțăm învățătorilor că comisarii de examene sunt tot cei din anii trecuți și anume: In protopopiatul Chișineu, Dimitriu Popoviciu; în Șiria, Dimitriu Boariu; Boroșineu, Ioan Crișan; Buteniu, Coriolan Mursa; Halmagiu, Dimitrie Olariu; Radna, Antoniu Sirca; Lipova, Nicolae Nicorescu; Belinț, Petru Baran; Timișoara, Petru Vancu; și în protopopiatul Comloșului mare, George Pleș.

Poșta redacției.

I. I. in A. La întrebarea d-tale, „a mers epistolă.

„O lacrimă“. Ne place cum scri, dar să te ferești de frazologie, căci aceasta detrage din fondul subiectului. Toate numai cu calmitate și greș nu vom face. Așteptăm cele promise!

P. C. in M. Am primit atât prelegerea practică cât și recenzia la „Cronică“. Ambele se vor publica; deocamdată una! Relativ la înmulțirea rubricilor și eu sunt de acord cu observarea, că acelea (schimbări) se fac de comun cu începerea anului, — iar aceasta e pendentă dela direcțiunea mai laborioasă în care se îndreaptă activitatea colaboratorilor, deoarece fiecare rubrică (nouă) deschisă are să rămână permanent.

Mai multora. Ce privește scrierea articolelor, să se observe comunicatul: „Pentru orientare“. (Nr. 2 al organului).

T. Mariș înv., Erdőhegy. Ne scrii, că nrii organului din Martie și Aprilie nu iai primit. Lista membrilor din despărțământ te-a arătat a fi în Giula și noi am trimis organul acolo. Am dispus din nou expedarea la Erdeis.